

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΕΠ ΚΑΙ ΕΡΔΙΠ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΛΑΪΚΗΣ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Κ. ΥΠΟΥΡΓΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ,
ΜΕ ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟΥΣ 2 ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΥΣ

25-5-2010

Αξιότιμη κυρία Υπουργέ,

Όπως ασφαλώς γνωρίζετε, από τον Σεπτέμβριο του 2000 λειτουργεί στο ΤΕΙ Ηπείρου το Τμήμα Λαϊκής & Παραδοσιακής Μουσικής, του οποίου βασικός προορισμός είναι να στελεχώσει την εκπαίδευση, δημόσια και ιδιωτική, με προσωπικό κατάλληλα εκπαιδευμένο στις μουσικές παραδόσεις του ελλαδικού χώρου. Τα σχετικά επαγγελματικά δικαιώματα έχουν κατοχυρωθεί με το ΠΔ 119/19-5-2003, ενώ οι πτυχιούχοι κατατάσσονται στον κωδικό ΠΕ 16.02 με το άρθρο 20 του νόμου 3475/2006.

Επιχειρείται έτσι μια θεσμική εξέλιξη στο θέμα της σπουδής της λαϊκής και παραδοσιακής μουσικής, μέσα από πιστοποιημένους τίτλους. Η τρίτοβάθμια δημόσια εκπαίδευση υπήρξε το έδαφος όπου το Υπουργείο Παιδείας εμπιστεύτηκε την συνύπαρξη καλλιτεχνών και επιστημόνων σε μια αντιμετώπιση του λαϊκού μουσικού πολιτισμού ως συνολικού κοινωνικού φαινομένου, που δίνει έμφαση στην εφαρμογή και την προφορικότητα δίπλα στην ακαδημαϊκή μελέτη της λαϊκής και παραδοσιακής μουσικής. Εκεί αξιοποιείται η συμβολή των επιστημών του ανθρώπου όπως εξελίχθηκαν στο τέλος του 20ου αιώνα για μια προσέγγιση που υπερβαίνει την απλή μελέτη της μουσικής, και προσεγγίζει το ουσιώδες που κρύβεται στο κοινωνικό και πολιτισμικό συμφραζόμενο της.

Από το Τμήμα Λαϊκής & Παραδοσιακής Μουσικής του ΤΕΙ Ηπείρου έχουν αποφοιτήσει μέχρι σήμερα περίπου 120 άτομα. Περίπου 50 από αυτά εργάζονται ως αναπληρωτές και ωρομίσθιοι καθηγητές στα Μουσικά Σχολεία της χώρας.

Σύμφωνα με τις εγκυκλίους του ΥΠΕΠΘ προς τις Διευθύνσεις ΠΕ και ΔΕ σχετικά με την υποβολή αιτήσεων υποψηφίων για ένταξη στους Πίνακες προσωρινών αναπληρωτών και ωρομίσθιων εκπαιδευτικών, η μόνη μουσική ειδίκευση που τους αφορά είναι τα «Όργανα Παραδοσιακής Μουσικής». Εδώ συμβαίνει το εξής παράδοξο: η εγκεκριμένη (από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και την Καλλιτεχνική Επιτροπή του Υπουργείου) κατάσταση των μουσικών οργάνων που διδάσκονται στα Μουσικά Σχολεία δεν περιλαμβάνει βασικά όργανα τα οποία εντούτοις τα ίδια τα Μουσικά Σχολεία αξιοποιούν στο μάθημα των Μουσικών Συνόλων όπως: το λαϊκό ακορντεόν, το μπάσο ή κοντραμπάσο, η λαϊκή κιθάρα, το σαξόφωνο και η τρομπέτα (από τις παραδόσεις της Δυτικής Μακεδονίας) και προπαντός η φωνητική. Ενώ λοιπόν αναγνωρίζονται τυπικά στους απόφοιτους μας οι εν λόγω εξειδικεύσεις, στην πράξη δεν μπορούν να τις διδάξουν, αφού δεν προβλέπονται ρητά ως τέτοιες. Υπάρχουν όμως άτυπα στο πρόγραμμα των σχολείων και ανατίθενται σε εμπειροτέχνες ή πτυχιούχους Ωδείων. Το αντικείμενο της φωνητικής δε αντιμετωπίζεται εντελώς εκ των ενόντων, καλυπτόμενο ουσιαστικά από το μάθημα της «χορωδίας» το οποίο βέβαια αφορά εντελώς διαφορετικό γνωστικό πεδίο.

Παρ' όλο που, σύμφωνα με το ΦΕΚ 1332/11-9-2005, στο Ωρολόγιο πρόγραμμα των Μουσικών Σχολείων περιλαμβάνεται το αντικείμενο «Ελληνική Παραδοσιακή Μουσική»

(στα μαθήματα μουσικής παιδείας όλων των τάξεων του Μουσικού Ενιαίου Γυμνασίου), το αντικείμενο «Ελληνική Μουσική (Βυζαντινή και Δημοτική)» (στα μαθήματα μουσικής παιδείας των τάξεων του Μουσικού Ενιαίου Λυκείου) τα αντικείμενα «Οργανολογία ελληνικών παραδοσιακών οργάνων», «Μέθοδοι λαογραφικών ερευνών για τη μουσική» (στα μαθήματα επιλογής των τάξεων του Μουσικού Ενιαίου Λυκείου), οι απόφοιτοι του ΤΛΠΜ δεν αξιοποιούνται για τη διδασκαλία τους, παρά τη διακριτή τους ειδίκευση. Μάλιστα, με επίκληση της υπ. αριθμ. 811654/Γ7 της 7-8-06 Υπουργικής απόφασης, η μουσική ειδίκευση «Ελληνική Παραδοσιακή Μουσική» υποκαθίσταται από την ειδίκευση «Βυζαντινή εκκλησιαστική Μουσική» που μονοπωλεί άνευ αιτιολόγησης όλα τα παραπάνω πεδία. Η Βυζαντινή μουσική είναι μια από τις πολύ σημαντικές μουσικές παραδόσεις του ελλαδικού χώρου, σε καμιά όμως περίπτωση δεν μπορεί να υποκαθιστά αυτό που συνήθως αποκαλείται «παραδοσιακή» μουσική. Η πρώτη είναι λόγια και γραπτή, η δεύτερη λαϊκή και προφορική, ώστε η ταύτισή τους να είναι άστοχη για την μουσικολογική επιστήμη.

Συμπληρωματικά, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι δεν εμφανίζεται ρητώς ανάμεσα στα απαιτούμενα προσόντα της μουσικής ειδίκευσης «Μουσική Τεχνολογία Η/Υ» το πτυχίο του ΤΛΠΜ, παρ' όλο που το Τμήμα ανήκει σε Σχολή Μουσικής Τεχνολογίας και έχει ενισχυμένο πρόγραμμα μαθημάτων που συναρτούν μουσική και πληροφορική. Αντιθέτως, γίνονται δεκτά «Δίπλωμα ή πτυχίο: α) Οργάνου, β) Θεωρητικών Ευρωπαϊκής ή Εκκλησιαστικής Βυζαντινής Μουσικής και υπ. Δήλωση του άρθρου 8 του Ν. 1599/1986 σχετικά με την επαρκή γνώση Η/Υ με εξειδίκευση στις μουσικές εφαρμογές», παρ' όλο που σε καμιά περίπτωση δεν διασφαλίζεται η γνώση του προκηρυσσόμενου γνωστικού αντικείμενου από τους πτυχιούχους της (β) περίπτωσης.

Τα προβλήματα και οι αντιφάσεις δεν εξαντλούνται στα ως άνω παραδείγματα. Είναι προφανές ότι το πρόγραμμα σπουδών των Μουσικών Σχολείων χρήζει εξορθολογισμού, τόσο ως προς τη συγκρότηση όσο και ως προς την έμπρακτη εφαρμογή του.

Ας επιστρέψουμε ωστόσο στο αντικείμενο «Όργανα Παραδοσιακής Μουσικής». Για πολλά χρόνια, οι σχετικές ανάγκες καλύφθηκαν και εξακολουθούν να καλύπτονται από τους καλούμενους «εμπειροτέχνες». Η ασαφής αυτή κατηγορία περιλαμβάνει επίδοξους εκπαιδευτικούς με διακριτό προσόν την γνώση ενός λαϊκού οργάνου που ουσιαστικά πιστοποιείται με απλή δήλωση των ενδιαφερομένων. Μάλιστα πρόσφατα έγινε συντεταγμένη προσπάθεια οι προϋπηρετήσαντες στην κατηγορία αυτή να διοριστούν με ειδική διάταξη του Πολυνομοσχεδίου. Γιατί πιστεύουμε ότι μια τέτοια στελέχωση των Μουσικών Σχολείων πρέπει να γίνει από απόφοιτους του ΤΕΙ Ηπείρου και όχι από «εμπειροτέχνες»;

- Γιατί η μουσική παιδεία που παρέχεται στις 2 πρώτες βαθμίδες της δημόσιας εκπαίδευσης δεν μπορεί να είναι οργανοκεντρική. Είναι μεθοδολογικό απόπημα να αντιμετωπίζεται η μουσική τέχνη ως «τεχνική». Είναι παράλογο να αγνοείται, ειδικά στο πλαίσιο της λαϊκής και παραδοσιακής μουσικής, ότι μια μελωδία ή μια ενορχήστρωση αντανακλούν μια καθολική πολιτισμική συνθήκη, η οποία αν αγνοηθεί οδηγεί σε απaráδεκτα στερεότυπα και σε ακύρωση του μουσικού πλούτου που υποτίθεται ότι υπαγόρευσε την ανάγκη ένταξης του αντικείμενου στο σχολικό πρόγραμμα. Είναι αδιανόητο να μην απαιτούμε από τον καθηγητή της δευτεροβάθμιας την ευρύτερη εκείνη μόρφωση που απαιτείται για να μπορεί όχι να υποστηρίξει μηχανικά τη διδακτέα ύλη, αλλά να βγάλει τους μαθητές του από την αναγκαστική της συμβατικότητα και να τους δείξει ό,τι σπουδαίο και μεγάλο κρύβεται ανάμεσα από τις γραμμές.

- Γιατί οι «εμπειροτέχνες δεν διαθέτουν το βασικό προσόν που διασφαλίζει την στοιχειώδη επάρκεια προσόντων προκειμένου για καθηγητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή το πτυχίο ενός ανώτατου ιδρύματος. Είναι γεγονός ότι ο νόμος προβλέπει σε ορισμένες περιπτώσεις (μεταξύ των οποίων και το προσοντολόγιο των μουσικών που διδάσκουν λαϊκά και παραδοσιακά μουσικά όργανα στο ΤΛΠΜ του ΤΕΙ Ηπείρου) υποκατάσταση ακαδημαϊκών προσόντων από καλλιτεχνικά. Αυτό όμως γίνεται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις όπου η περιρρέουσα συνθήκη δεν θέτει σε κίνδυνο βασικά ακαδημαϊκά θέσφατα, πολύ περισσότερο δε όταν αυτή δεν αφορά εκκολαπτόμενους ερευνητές και επιστήμονες ενός ΑΕΙ, αλλά μαθητές του Γυμνασίου και του Λυκείου.

- Πολύ συχνά προβάλλεται το επιχείρημα ότι πολλοί εκ των «εμπειροτεχνών» είναι κάτοχοι ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών σε άλλα αντικείμενα. Θα έπρεπε επομένως να δεχτούμε ότι, εάν σε ένα σχολείο δεν υπάρχει επάρκεια σε γυμναστές, την δουλειά τους μπορεί να αναπληρώσουν οι θεολόγοι που δηλώνουν αθλητές. Φυσικά αυτό γίνεται μόνο αν υποτιμηθεί το αντικείμενο της γυμναστικής – και ακριβώς αυτό συμβαίνει με τη μουσική στη δημόσια εκπαίδευση.

- Ένα άλλο σύνηθες επιχείρημα είναι η επάρκεια της πρακτικής μουσικής δεξιότητας, η οποία αμφισβητείται στους κατόχους των ακαδημαϊκών τίτλων μουσικών σπουδών. Η μουσική πρακτική όντως δεν είναι πάντα προτεραιότητα των προγραμμάτων σπουδών των μουσικολογιών της χώρας μας. Δεν είναι όμως απύσχα, και μάλιστα σε τουλάχιστον 3 από τα 5 (ΤΛΠΜ ΤΕΙ Ηπείρου, ΜΣ Ιονίου Πανεπιστημίου, Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης Πανεπιστημίου Μακεδονίας) είναι ουσιαστική συνιστώσα της ακαδημαϊκής τους προσέγγισης. Εφόσον διοργανωθεί ένας διαγωνισμός με τα κατάλληλα κριτήρια (ΑΣΕΠ), το πρόβλημα βρίσκει άμεσα τη λύση του. Σε ό,τι μας αφορά, να σημειωθεί ότι μέχρι σήμερα δεν έχει ποτέ προβλεφθεί η συμμετοχή των αποφοίτων του Τμήματος Λαϊκής & Παραδοσιακής Μουσικής του ΤΕΙ Ηπείρου στους διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ που αποσκοπούν στην πρόσληψη εκπαιδευτικού προσωπικού για τα δημόσια σχολεία. Είναι αυτονόητο ότι ένας τέτοιος διαγωνισμός δεν μπορεί να είναι ενιαίος για τους κλάδους 16.01 και 16.02. Σε κάθε περίπτωση πάντως, κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι μετά από τα 10 έτη λειτουργίας του ΤΛΠΜ του ΤΕΙ Ηπείρου δεν υπάρχουν κατάλληλα εκπαιδευμένα στελέχη για τη διδασκαλία της λαϊκής και παραδοσιακής μουσικής. Θα σκεφτόταν κανείς π.χ. κατ' αναλογία να διορίσει στο δημόσιο σχολείο λογοτέχνες και όχι φιλόλογους προκειμένου για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γραμματικής, με το πρόσχημα ότι οι πρώτοι δημιουργούν γλώσσα ενώ οι δεύτεροι απλώς τη σχολιάζουν;

- Γιατί οι «εμπειροτέχνες» έλκουν την εμπειρία στην οποία χρωστούν την τέχνη τους από επαγγελματικούς χώρους των οποίων η αισθητική, αλλά και το ήθος μεταφέρονται ανεξέλεγκτα στις αίθουσες διδασκαλίας. Αυτό συμβαίνει φυσικά και στο πλαίσιο του ΤΕΙ, μόνο που εκεί το πρόγραμμα σπουδών παρέχει στους φοιτητές τα εργαλεία για να αντιμετωπίσουν τους διδάσκοντες μουσικούς ΚΑΙ ως δασκάλους, αλλά ΚΑΙ ως αντικείμενο εθνομουσικολογικής έρευνας. Έχουν την δυνατότητα επομένως να μελετήσουν εντός του ΤΕΙ την καθαυτή συγκρότηση του πεδίου όπου ανθίζουν οι διαφορετικές εκφράσεις της μουσικής προφορικότητας, να αποστασιοποιηθούν και να αποστάξουν τη γνώση που θα κληθούν κατόπιν να μεταδώσουν με τον συστημικό τρόπο που οφείλει να είναι αυτός των πρώτων βαθμίδων της εκπαίδευσης.

- Γιατί στο πλαίσιο του ΤΕΙ, οι προσλαμβανόμενοι «εμπειροτέχνες», με βάση το ειδικό νομοθετικό πλαίσιο, επιλέγονται με βάση μια σειρά από κριτήρια πιστοποιημένης επαγγελματικής εμπειρίας, που επιτρέπουν μια αυστηρή αξιολόγηση. Είναι

χαρακτηριστικό ότι οι περισσότεροι επαγγελματίες μουσικοί αυτής της κατηγορίας στο ΤΕΙ Ηπείρου δραστηριοποιούνται καλλιτεχνικά στα μεγάλα αστικά κέντρα και μόνο όπου η φύση του αντικειμένου (π.χ. όργανα μιας ιδιοτοπικής παράδοσης) το επιβάλλει αναζητούνται σε τοπικά μουσικά δίκτυα. Αυτή η πολυτέλεια είναι δυνατή στο πλαίσιο ενός τριτοβάθμιου Ιδρύματος. Δεδομένης της διασποράς των Μουσικών Σχολείων, αλλά και των πολλαπλάσιων αναγκών τους σε προσωπικό, τα κριτήρια αξιολόγησης των εμπειροτεχνών εκπίπτουν πολύ συχνά στο επίπεδο του «είσαι ό,τι δηλώσεις».

- Γιατί στο πλαίσιο του ΤΕΙ, οι «εμπειροτέχνες» επιλέγονται από μουσικολόγους, και η παρουσία τους στο Τμήμα δεν είναι αυτοτελής: αντιθέτως, πλαισιώνονται πολύ στενά από ένα εξειδικευμένο ακαδημαϊκό προσωπικό, καθώς και από ένα συντεταγμένο πρόγραμμα σπουδών που διαρκώς αναθεωρείται.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι θεωρούμε ότι στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ειδικότερα στα Μουσικά Σχολεία είναι αδιανόητο να προσλαμβάνονται όχι μόνο λαϊκοί οργανοπαίχτες, αλλά και όλοι οι κάτοχοι αδιαβάθμητων τίτλων σπουδών (ωδεία, σχολές βυζαντινής μουσικής κλπ.). Δεν πρόκειται για πρωτότυπη θέση: νομικά μάλιστα, υπάρχει και ισχυρό προηγούμενο, από την εποχή που οι κάτοχοι πανεπιστημιακών τίτλων αγγλικής φιλολογίας επιδίωξαν και δικαίως πέτυχαν να μην μοιράζονται το δικαίωμά τους στην στελέχωση της δημόσιας εκπαίδευσης με τους κατόχους proficiency.

Πιστεύουμε ότι μόνο τα ακαδημαϊκά κριτήρια (θεωρούμενα σε όλη τους την κλίμακα, ανεξαρτήτως ειδικότητας) μπορούν να διασφαλίσουν την ποιότητα του «νέου σχολείου». Αυτά είναι που διαμορφώνουν το κατάλληλο διδακτικό προσωπικό (και εδώ είναι τεράστιες οι ευθύνες του τριτοβάθμιου επιπέδου), αυτά είναι που θα εξασφαλίσουν μια ουσιαστική δια βίου εκπαίδευση ενάντια στην στείρωση των στερεοτύπων στα οποία συχνά οδηγούν οι πρακτικές συντεχνίας. Αυτά είναι που μπορούν να ξαναδώσουν νόημα και περηφάνια σε έναν επαγγελματικό κλάδο που κινδυνεύει να απαξιωθεί. Αυτά είναι που θα μπορέσουν να λειτουργήσουν σαν φίλτρα για το μικρόβιο των πελατειακών σχέσεων που ενδημεί σε κάθε εργασιακό καθεστώς που σχετίζεται με το Δημόσιο. Αυτά είναι τέλος που μπορούν να αποκαταστήσουν και την εμπιστοσύνη της κοινωνίας σε ένα σύστημα που τώρα λειτουργεί με τα δεκανίκια της παραπαιδείας.

Κυρία Υπουργέ,

Στα 10 χρόνια λειτουργίας του Τμήματος Λαϊκής & Παραδοσιακής Μουσικής του ΤΕΙ Ηπείρου, αθόρυβα πλην όμως συστηματικά και ακαταπόνητα έχουμε καταθέσει έμπρακτα μια ουσιαστική πρόταση για την αναμόρφωση της μουσικής παιδείας στη χώρα μας. Το υπόμνημα αυτό δεν είναι επομένως προϊόν κάποιας συντεχνιακού τύπου εσωστρέφειας, αλλά εκφράζει προβληματισμό και πραγματική αγωνία για την παιδαγωγική της μουσικής στην χώρα μας. Με την ακαδημαϊκή συστηματοποίηση των γνώσεων σχετικά με τον ελληνικό μουσικό πολιτισμό σε όλες του τις εκφάνσεις, είναι εφικτό να διδάξουμε μουσική στα ελληνικά σχολεία μέσα από μια πιο διευρυμένη οπτική, που θα ισορροπεί το «ελληνικό» με το «δυτικό» και το «λόγιο» με το «λαϊκό». Αν και κομμάτι της δημόσιας εκπαίδευσης, η πλούσια εμπειρία του ΤΛΠΜ μέχρι σήμερα δεν έχει αξιοποιηθεί από το Υπουργείο Παιδείας, παρά τα υπομνήματα που έχουμε αποστείλει κατά καιρούς. Τιθέμεθα λοιπόν στη διάθεσή σας, αφιλοκερδώς και άνευ όρων, για να συνεισφέρουμε σε όλα τα πεδία που αγγίζουν το ζήτημα αυτό, ιδιαίτερως δε αυτό της οργάνωσης και λειτουργίας των Μουσικών Σχολείων.

Το μόνιμο διδακτικό προσωπικό του ΤΛΠΜ ΤΕΙ Ηπείρου (αλφαβητικά ανά κατηγορία):

Μέλη ΕΠ

Μαρία Ζουμπούλη
Γιώργος Κοκκώνης
Ειρήνη Παπαδάκη
Ηλίας Σκουλίδας
Μάρκος Σκούλιος

Μέλη ΕΡΔΙΠ

Δημήτρης Μυστακίδης
Μπάμπης Παπαδόπουλος
Λευτέρης Παύλου
Απόστολος Τσαρδάκας